

Uchwała z dnia 2 kwietnia 2004 r., III CZP 9/04

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

Sędzia SN Józef Frąckowiak

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Giełdy Praw Majątkowych "V.", S.A. w W. przy uczestnictwie Waldemara A. o nadanie klauzuli wykonalności, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 2 kwietnia 2004 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Lublinie postanowieniem z dnia 31 października 2003 r.:

"Czy w aktualnym stanie prawnym – pod rządami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. Nr 72, poz. 939) – możliwe jest nadanie, na podstawie art. 788 § 1 k.p.c., klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności stwierdzonej bankowym tytułem wykonawczym ?"

podjął uchwałę:

Niedopuszczalne jest nadanie na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. klauzuli wykonalności na rzecz niebędącego bankiem nabywcy wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym, także po zaopatrzeniu go w sądową klauzulę wykonalności.

Uzasadnienie

Powszechny Bank Kredytowy S.A. w W., Oddział w Z. wystawił bankowy tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi kredytowemu, a następnie uzyskał wobec tego dłużnika – postanowieniem Sądu Rejonowego – klauzulę wykonalności na podstawie art. 781 § 2 k.p.c. oraz art. 96 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm. – dalej: "Pr.bank. z 1997 r."). Następca prawny wystawcy bankowego tytułu egzekucyjnego (Bank Przemysłowo-Handlowy S.A., Oddział w Z.) na podstawie umowy z dnia 31 stycznia

2003 r. sprzedał Giełdzie Praw Majątkowych „V.” S.A. w W. wymagalne wierzytelności z tytułu udzielonych kredytów, w tym także wierzytelność wobec dłużnika-kredytobiorcy. Nabywca wierzytelności wystąpił do Sądu Rejonowego z wnioskiem o nadanie na jego rzecz klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, wystawionemu wcześniej przez Bank –poprzednika prawnego Banku-zbywcy wierzytelności i opatrzonego klauzulą wykonalności na rzecz poprzedniego wierzyciela. Wniosek o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności motywowano faktem nabycia wierzytelności kredytowej objętej tytułem wykonawczym.

Sąd Rejonowy oddalił wniosek, twierdząc, że wystawiony przez bank bankowy tytuł egzekucyjny upoważnia do prowadzenia egzekucji wyłącznie instytucję bankową, przy czym egzekucja mogłaby być prowadzona jedynie przeciwko osobie, która bezpośrednio z bankiem dokonała czynności bankowej. Wyjątki od wymogu bezpośredniego dokonania czynności z bankiem wprowadza art. 98 Pr.bank. z 1997 r. i tylko w tym zakresie dopuszczalne jest odstępstwo od zasady jedności podmiotów dokonujących czynności bankowej. Wskazano też na wyjątkowy charakter art. 96-98 Pr.bank. z 1997 r., wykluczający ich rozszerzającą interpretację, dlatego wierzyciel, nabywający od banku wierzytelność objętą bankowym tytułem egzekucyjnym, może jej dochodzić jedynie na drodze sądowego postępowania cywilnego.

Rozpatrując zażalenie powoda na odmowę nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, obejmującemu nabytą od Banku wierzytelność, Sąd Okręgowy zaznaczył, że argumentacja Sądu Rejonowego była zbieżna ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale z dnia 18 kwietnia 1996 r., III CZP 194/95 (OSNC 1996, nr 7-8, poz. 101). Uchwała ta zapadła jednak w okresie obowiązywania ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm. – dalej: "Pr.bank. z 1989 r."), a więc wówczas, gdy banki były uprawnione do wystawiania bankowych tytułów wykonawczych, bez potrzeby uzyskiwania dla nich sądowej klauzuli wykonalności. Negowanie możliwości stosowania art. 788 § 1 k.p.c. wprost do bankowych tytułów egzekucyjnych nie jest *de lege lata* – w ocenie Sądu Okręgowego – dostatecznie pewne, skoro pojawiła się sądowa kontrola formalnej prawidłowości samego bankowego tytułu egzekucyjnego na etapie nadawania mu po raz pierwszy klauzuli wykonalności Przepis art. 788 § 1 nie różnicuje

przewidzianych w nim tytułów egzekucyjnych. Dochodzenie przez nabywcę od dłużnika nabytej wierzytelności w drodze zwykłego procesu mogłoby w rezultacie doprowadzić do powstania tytułu egzekucyjnego o odmiennej treści, chociaż dotyczącego tej samej wierzytelności. Ponadto Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na rozbieżną praktykę orzeczniczą w omawianym zakresie.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Należy przede wszystkim wyraźnie określić przedmiot przedstawionego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, ponieważ sformułowane ono zostało przez Sąd Okręgowy w sposób bardzo ogólny. Obejmuje ono problem nadawania klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. na rzecz każdego nabywcy wierzytelności stwierdzonej bankowym tytułem egzekucyjnym, zaopatrzonym w klauzulę wykonalności na rzecz banku-zbywcy, tymczasem z uzasadnienia wynika, że rozstrzygnięcia wymagało zagadnienie nadawania klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym na rzecz nabywców wierzytelności (cesjonariuszy) niebędących instytucjami bankowymi w rozumieniu art. 2 Pr.bank. z 1997 r. Dlatego rozważania prawne należało ograniczyć jedynie do tej kategorii podmiotów współpracujących z bankami, które po nabyciu wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym występują następnie o nadanie temu tytułowi klauzuli wykonalności na swoją rzecz.

Z uzasadnienia przedstawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego wynika, że zbycie wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym nastąpiło po uzyskaniu przez bank sądowej klauzuli wykonalności wobec dłużnika. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowała się rozbieżność stanowisk co do dopuszczalności nadawania klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności w sytuacji, w której przed przeniesieniem wierzytelności sąd na wniosek zbywcy nadał na jego rzecz klauzulę wykonalności. W postanowieniu z dnia 2 lipca 1975 r., I CZ 98/75 (OSNCP 1976, nr 6, poz. 142) uznano, że art. 788 § 1 k.p.c. odnosi się do wszystkich przypadków następstwa prawnego zachodzącego od momentu powstania tytułu egzekucyjnego do chwili wszczęcia egzekucji, natomiast w uchwale z dnia 22 lutego 1984 r., III CZP 2/84 (OSNCP 1984, nr 9, poz. 153) stwierdzono, że nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu na rzecz wierzyciela, który przeniósł wierzytelność na osobę trzecią (art. 509 k.c.), wyłącza możliwość nadania klauzuli wykonalności na rzecz tej osoby. Ten kierunek wykładni nie utrwalił się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, gdyż w uchwale z dnia 4

sierpnia 1992 r., III CZP 94/92 (OSNCP 1993, nr 3, poz. 32) wyjaśniono, że dopuszczalne jest nadanie klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności także w przypadku, w którym przed przeniesieniem wierzytelności – na wniosek zbywcy – sąd już nadał na jego rzecz tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności. Wyłączenie stosowania omawianego przepisu w odniesieniu do okresu od chwili nadania tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności na rzecz zbywcy wierzytelności nie znajduje uzasadnienia w obowiązującym stanie prawnym. Wprawdzie omawiane stanowisko prowadzi do sytuacji, w której istniałyby dwa tytuły wykonawcze na rzecz dwóch różnych osób w odniesieniu do tej samej wierzytelności, ale – w ocenie Sądu Najwyższego – nie istnieje realne zagrożenie dla którejkolwiek ze stron. Z reguły bowiem nabywca wierzytelności stara się o to, aby zbywca wydał mu uzyskany na swoją rzecz tytuł wykonawczy i dokument taki przedstawia sądowi przy ubieganiu się o wydanie tytułu wykonawczego na swoją rzecz.

Należy podzielić prezentowaną interpretację art. 788 § 1 k.p.c. i wspierającą ją argumentację prawną. Interpretacja taka uzyskała także aprobatę w literaturze. Nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu na rzecz poprzedniego wierzyciela nie stanowi zatem przeszkody w nadaniu temu tytułowi klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności, a nawet na rzecz kolejnych jej nabywców.

Zagadnienie dopuszczalności nadawania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi wykonawczemu na rzecz nabywcy wierzytelności objętej tym tytułem pojawiło się w okresie obowiązywania Prawa bankowego z 1989 r. W uchwale z dnia 18 kwietnia 1996 r., III CZP 194/95, Sąd Najwyższy stwierdził, że art. 788 § 1 k.p.c. nie stanowi podstawy do nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi wykonawczemu na rzecz nabywcy uprawnienia stwierdzonego tym tytułem. Z uzasadnienia tej uchwały wynika, że z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi wykonawczemu wystawionemu przez bank wystąpił podmiot niebędący bankiem, który nabył od tego banku wierzytelność stwierdzoną wspomnianym tytułem. Pozbawienie banku uprawnienia do wystawiania bankowych tytułów wykonawczych w Prawie bankowym z 1997 r. i pozostawienie im możliwości wystawiania bankowych tytułów egzekucyjnych oraz występowania o nadanie tym tytułom sądowej klauzuli wykonalności rodzi pytanie o aktualność uchwały z dnia 18 stycznia 1996 r. w obecnym stanie prawnym.

Należy przyjąć, że stanowisko Sadu Najwyższego przyjęte w powołanej uchwale i wspierająca je motywacja prawna zachowują swój walor prawny także *de lege lata*, mimo istotnych zmian w prawnym ukształtowaniu uproszczonego sposobu dochodzenia wierzytelności bankowych w Prawie bankowym z 1989 i 1997 r.

Za trafny należy uznać pogląd, że do bankowych tytułów egzekucyjnych mogą mieć w zasadzie zastosowanie ogólne przepisy dotyczące tytułów egzekucyjnych, w tym art. 788-789 k.p.c. (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., III CZP 45/01, OSNC 2002, nr 6, poz. 73). Oznacza to, że art. 788 § 1 k.p.c. powinien być brany pod uwagę także w odniesieniu do każdego tytułu egzekucyjnego w razie zmiany podmiotowej zachodzącej po stronie wierzyciela. Trafnie zauważył Sąd Okręgowy, że w art. 788 § 1 k.p.c. nie doszło do zróżnicowania w żaden sposób odpowiednich kategorii tytułów egzekucyjnych. Należy mieć jednak na względzie prawne ukształtowanie bankowego tytułu egzekucyjnego przewidziane w art. 96-98 Pr.bank. z 1997 r. oraz zasadniczy cel uproszczonego sposobu dochodzenia należności instytucji bankowych w sytuacji, w której bankowy tytuł egzekucyjny miałby być podstawą dochodzenia wierzytelności nabytej od banku przez podmiot niebankowy.

W piśmiennictwie i orzecznictwie Sądu Najwyższego panuje trafne przekonanie, że bankowy tytuł wykonawczy (przewidziany w Prawie bankowym z 1989 r.) oraz bankowy tytuł egzekucyjny (art. 96-98 Pr.bank. z 1997 r.) stanowią ustawowy przywilej banków, polegający na ułatwianiu im dochodzenia swoich wierzytelności wynikających z dokonywanych czynności bankowych (bankowych stosunków obligacyjnych; por. np. uchwała z dnia 18 kwietnia 1996 r. i powołane w niej orzeczenia albo uzasadnienie uchwały z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 48/03, OSNC 2004, nr 10, poz. 155). Można stwierdzić, że chodzi tu o przywilej kwalifikowany i wyjątkowy, ponieważ dochodzenie wierzytelności cywilnoprawnych następuje z reguły przy zastosowaniu sądowego postępowania rozpoznawczego. Tylko wyjątkowo – poza bankami – ustawodawca przyznaje niektórym podmiotom możliwość uproszczonego dochodzenia własnych wierzytelności cywilnoprawnych (np. Skarbowi Państwa lub Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu). Co więcej, w prawie bankowym wytyczone zostały ściśle ramy prawne dopuszczalności posłużenia się przez bank bankowym tytułem egzekucyjnym w celu dochodzenia wierzytelności od jego dłużników (art. 97 ust. 1 i 2 Pr.bank. z 1997 r.), przy czym ramy te zakreślono znacznie ściślej niż w odniesieniu do bankowego tytułu

wykonawczego, przewidzianego w art. 53 ust. 2 Pr.bank. z 1989 r. Nie bez racji stwierdzono zatem w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1996 r., III CZP 194/95, że umożliwienie nadawania klauzuli wykonalności bankowym tytułom wykonawczym (obecnie – bankowym tytułom egzekucyjnym) na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. na rzecz nabywcy wierzytelności bankowej stwierdzonej tym tytułem, oznaczałoby w rzeczywistości rozszerzenie przywileju przyznanego tylko bankom na wszystkich nabywców takiej wierzytelności. Byłoby to, oczywiście, nie do pogodzenia z kwalifikowanym i wyjątkowym charakterem omawianego przywileju. Można zatem stwierdzić, że w omawianym zakresie przepisy art. 96-97 Pr.bank. z 1997 r.– ze względu na swój charakter – stanowią *lex specialis* w stosunku do przepisu art. 788 § 1 k.p.c. Na podstawie wystawionego bankowego tytułu egzekucyjnego może być prowadzona jedynie egzekucja wierzytelności bankowej i tylko na rzecz banku, po skutecznym wystąpieniu przez ten bank o nadanie na jego rzecz sądowej klauzuli wykonalności (art. 97 Pr.bank. z 1997 r.).

W tej sytuacji nie mogą mieć decydującego znaczenia podnoszone niekiedy argumenty zmierzające do usprawiedliwienia możliwości nadawania na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym na rzecz nabywców od banków wierzytelności stwierdzonych takimi tytułami. Chodzi tu zwłaszcza o twierdzenie, że nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu na rzecz nabywcy wierzytelności objętej tym tytułem nie pogarsza sytuacji prawnej dłużnika w sensie materialnoprawnym i egzekucyjnym. To samo dotyczy poglądu, że skoro bankowemu tytułowi egzekucyjnemu nadano już wcześniej klauzulę wykonalności na rzecz banku-zbywcy wierzytelności, to nastąpiła sądowa kontrola wystawionego bankowego tytułu egzekucyjnego.

Zgłaszane są niekiedy obawy, że dochodzenie przez instytucję niebankową w zwykłym procesie nabytej od banku wierzytelności, stwierdzonej bankowym tytułem egzekucyjnym, może doprowadzić do powstania tytułu egzekucyjnego o innej treści, chociaż obejmującego tę samą wierzytelność co bankowy tytuł egzekucyjny. Obawy te należy uznać za nieuzasadnione, gdyż w praktyce zbywca wierzytelności (bank) wydaje z reguły nabywcy (cesjonariuszowi) bankowy tytuł wykonawczy (np. jako dowód istnienia wymagalnej wierzytelności i jej rozmiaru). Gdyby pojawiła się jednak sytuacja, że egzekucja wobec dłużnika była prowadzona na podstawie dwóch tytułów wykonawczych (bankowego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w

stosowną klauzulę wykonalności i tytułu wykonawczego uzyskanego przez instytucję niebankową, cesjonariusza) dłużnik mógłby wytoczyć odpowiednie powództwo przeciwegzekucyjne (art. 840 k.p.c.; por. także uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 1992 r., III CZP 94 /92).

Z przedstawionych względów należało przyjąć, że niedopuszczalne jest nadanie na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. klauzuli wykonalności na rzecz niebędącego bankiem nabywcy wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym, także po zaopatrzeniu go w sądową klauzulę wykonalności (art. 97 Pr.bank. z 1997 r.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 k.p.c. rozstrzygnął zagadnienia prawne, jak w uchwale.